

Gepubliceerd onder verantwoordelijkheid van de
Raad voor de Jaarverslaggeving

Richtlijnen voor de jaarverslaggeving

voor middelgrote en grote rechtspersonen

JAAREEDITIE 2021

van toepassing op verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2022

Wolters Kluwer

Deventer – 2021

INHOUDSOPGAVE

	Ten geleide / 23
	Voorwoord / 25
	Ten geleide bij editie 2021 / 31
Afdeling 1	ALGEMENE GRONDSLAGEN / 55
100	Inleiding / 57
§ 100.0	Definities / 57
§ 100.1	Toepassing Richtlijnen en IFRS* in de geconsolideerde en/of enkelvoudige jaarrekening / 57
§ 100.2	Algemene opmerkingen over de Richtlijnen / 63
§ 100.3	Opzet van de Richtlijnen / 66
§ 100.4	Status van de Richtlijnen / 66
Bijlage 1	Voorbeelden van verwerking van intercompanytransacties bij combinatie / 69
110	Doelstellingen en uitgangspunten / 72
115	Criteria voor opname en vermelding van gegevens / 79
§ 115.0	Definities / 79
§ 115.1	Criteria voor opname van activa en posten van het vreemd vermogen / 79
§ 115.2	Criteria voor vermelding / 83
§ 115.3	Verrekenen en salderen / 88
120	Prijsgrondslagen / 90
§ 120.0	Definities / 90
§ 120.1	Inleiding / 90
§ 120.2	Begripsbepalingen / 91
§ 120.3	(vervallen) / 92
§ 120.4	Toelichting / 92
121	Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa / 93
§ 121.0	Definities / 93
§ 121.1	Inleiding / 93
§ 121.2	Het onderkennen van bijzondere waardeverminderingen / 94
§ 121.3	De bepaling van de realiseerbare waarde / 96

§ 121.4	Bepaling en verantwoording van een bijzonder waardevermindingsverlies / 100
§ 121.5	Kasstroombenerende eenheden / 101
§ 121.6	Terugneming van een bijzonder waardevermindingsverlies / 105
§ 121.7	Vergoedingen voor bijzondere waardeverminderingen of verlies van activa / 108
§ 121.8	Presentatie / 108
Bijlage 1	Voorbeeld – bepaling van een kasstroombenerende eenheid / 111
Bijlage 2	Voorbeeld – berekening van de bedrijfswaarde en de verwerking van een bijzonder waardevermindingsverlies / 112
122	Prijsgroondslagen voor vreemde valuta / 115
§ 122.0	Definities / 115
§ 122.1	Inleiding / 116
§ 122.2	Verslaggeving in de functionele valuta van transacties luidende in vreemde valuta / 119
§ 122.3	Gebruik van een presentatievaluta die verschilt van de functionele valuta, waaronder omrekening van een bedrijfsuitoefening in het buitenland / 122
§ 122.4	Presentatie van de rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte omrekeningsverschillen in de enkelvoudige jaarrekening / 126
§ 122.5	Toelichting / 127
§ 122.6	Overgangsbepalingen / 128
Bijlage	Voorbeeld omrekening van een bedrijfsuitoefening in het buitenland / 130
135	Algemene grondslagen voor de bepaling van het resultaat / 131
§ 135.1	Wettelijke bepalingen en definities / 131
§ 135.2	Grondslagen / 131
140	Stelselwijzigingen / 134
§ 140.0	Definities / 134
§ 140.1	Wettelijke bepalingen en definities / 135
§ 140.2	Stelselmatigheid en wijziging van een stelsel / 135
145	Schattingswijzigingen / 139
§ 145.0	Definities / 139
§ 145.1	Inleiding / 139
§ 145.2	(vervallen) / 139
§ 145.3	Het verwerken van schattingswijzigingen / 139
150	Fouterstel / 141
§ 150.0	Definities / 141
§ 150.1	Wettelijke bepalingen en definities / 141
§ 150.2	De verwerking, presentatie en toelichting van fouterstel / 142
Bijlage	Voorbeeld verwerking van een materiële fout die effect heeft op het eigen vermogen / 144

160	Gebeurtenissen na balansdatum / 146
§ 160.1	Inleiding / 146
§ 160.2	Verwerking / 147
§ 160.3	(vervallen) / 150
§ 160.4	Toelichting en bestuursverslag / 150
Bijlage 1	Verwerken en toelichten gebeurtenissen na balansdatum / 153
Bijlage 2	Voorbeeld balans vóór winstbestemming / 155
170	Discontinuïteit en ernstige onzekerheid over continuïteit / 156
§ 170.1	Inleiding / 156
§ 170.2	Discontinuïteit van het geheel van de werkzaamheden van de rechtspersoon is onontkoombaar / 157
§ 170.3	Ernstige onzekerheid over de continuïteit van het geheel van de werkzaamheden van de rechtspersoon / 159
190	Overige algemene uiteenzettingen / 161
§ 190.1	Geldeenheid en taal / 161
§ 190.2	Onderscheid vast/vlottend / 163
§ 190.3	(vervallen) / 164
§ 190.4	Samengestelde transacties ('package deals') / 165
Afdeling 2	JAARREKENINGPOSTEN / 167
210	Immateriële vaste activa / 169
§ 210.0	Definities / 169
§ 210.1	Algemeen / 169
§ 210.2	Waardering bij eerste verwerking van een immaterieel vast actief / 172
§ 210.3	Waardering na eerste verwerking / 178
§ 210.4	Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen van immateriële vaste activa / 180
§ 210.5	Presentatie / 184
Bijlage	Bij alinea 210.117 Websitekosten / 187
212	Materiële vaste activa / 191
§ 212.0	Definities / 191
§ 212.1	Inleiding / 191
§ 212.2	Verwerking in de balans / 192
§ 212.3	Waardering bij eerste verwerking / 193
§ 212.4	Waardering na eerste verwerking / 197
§ 212.5	Verwerking bij buitengebruikstelling of desinvestering / 209
§ 212.6	Presentatie / 210
§ 212.7	Toelichting / 211
§ 212.8	Overgangsbepalingen / 214
Bijlage	Voorbeelden van verwerking / 217

213	Vastgoedbeleggingen / 228
§ 213.0	Definities / 228
§ 213.1	Inleiding / 228
§ 213.2	Verwerking / 231
§ 213.3	Eerste waardering / 232
§ 213.4	Uitgaven na eerste verwerking / 232
§ 213.5	Waardering na eerste verwerking / 233
§ 213.6	Herclassificatie / 236
§ 213.7	Buitengebruikstelling en afstoting / 238
§ 213.8	Toelichting / 238
§ 213.9	Overgangsbepaling / 241
214	Financiële vaste activa / 242
§ 214.0	Definities / 242
§ 214.1	Inleiding / 243
§ 214.2	Begripsbepaling / 243
§ 214.3	Waardering van deelnemingen / 245
§ 214.4	Waardering overige financiële vaste activa / 258
§ 214.5	Resultaatbepaling / 259
§ 214.6	Presentatie en toelichting / 260
§ 214.7	Overgangsbepaling / 263
Bijlage 1	Waardering van deelnemingen / 264
Bijlage 2	Voorbeeld uitgifte van aandelen door de deelneming / 265
Bijlage 3	Voorbeeld inkoop van aandelen door de deelneming / 266
215	Joint ventures / 267
§ 215.0	Definities / 267
§ 215.1	Inleiding / 267
§ 215.2	Verwerking / 267
216	Fusies en overnames / 270
§ 216.0	Definities / 270
§ 216.1	Inleiding / 270
§ 216.2	Overnames / 273
§ 216.3	Samensmelting van belangen / 284
§ 216.4	Toelichting / 285
§ 216.5	Overige onderwerpen / 288
§ 216.6	Fusies en overnames van stichtingen en verenigingen / 289
§ 216.7	Overgangsbepaling / 291
Bijlage	Voorbeelden van stapsgewijze overname / 293
217	Consolidatie / 295
§ 217.0	Definities / 295
§ 217.1	Inleiding / 295
§ 217.2	Consolidatieplicht / 296
§ 217.3	Consolidatiekring / 302

§ 217.4	Nadere bijzonderheden met betrekking tot consolidatieplicht en consolidatiekring / 306
§ 217.5	Consolidatiemethoden / 307
§ 217.6	Presentatie en toelichting / 309
Bijlage	Schema / 310
220	Voorraden / 311
§ 220.0	Definities / 311
§ 220.1	Inleiding / 311
§ 220.2	Verwerking in de balans / 312
§ 220.3	Waardering / 313
§ 220.4	Verwerking waardeveranderingen van agrarische voorraden gewaardeerd tegen actuele waarde / 319
§ 220.5	Presentatie / 320
§ 220.6	Toelichting / 321
Bijlage	Stroomschema waardering en verwerking agrarische voorraden / 324
221	Onderhanden projecten / 325
§ 221.0	Definities / 325
§ 221.1	Inleiding / 325
§ 221.2	Uitwerking van projectopbrengsten en projectkosten / 329
§ 221.3	Verwerking van projectopbrengsten en projectkosten / 334
§ 221.4	Presentatie en toelichting / 340
§ 221.5	Publiek-private concessieovereenkomsten / 343
§ 221.6	Overgangsbepalingen / 346
Bijlage	Bij paragraaf 5 Publiek-private concessieovereenkomsten / 348
222	Vorderingen / 353
§ 222.0	Definities / 353
§ 222.1	Inleiding / 353
§ 222.2	Waardering en resultaatbepaling / 355
§ 222.3	Presentatie en toelichting / 356
224	Overlopende activa / 359
226	Effecten / 361
§ 226.0	Definities / 361
§ 226.1	Inleiding / 361
§ 226.2	Waardering en resultaatbepaling / 362
§ 226.3	Presentatie en toelichting / 364
228	Liquide middelen / 365
§ 228.0	Definities / 365
§ 228.1	Inleiding / 365
§ 228.2	Waardering / 365
§ 228.3	Presentatie en toelichting / 365

240	Eigen vermogen / 367
§ 240.0	Definities / 367
§ 240.1	Inleiding / 368
§ 240.2	Eigen vermogen in de enkelvoudige jaarrekening / 369
§ 240.3	Eigen vermogen in de geconsolideerde jaarrekening / 385
§ 240.4	Rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen / 386
252	Vorzieningen, niet in de balans opgenomen verplichtingen en niet in de balans opgenomen activa / 390
§ 252.0	Definities / 390
§ 252.1	Inleiding / 391
§ 252.2	Verwerking / 393
§ 252.3	Waardering / 396
§ 252.4	Toepassing van grondslagen van verwerking en waardering / 398
§ 252.5	Presentatie en toelichting / 404
Bijlage	Keuzeschema / 408
254	Schulden / 409
§ 254.0	Definities / 409
§ 254.1	Inleiding / 409
§ 254.2	Waardering / 411
§ 254.3	Presentatie / 411
§ 254.4	Toelichting / 413
Bijlage	Voorbeeld van mutatie-overzicht langlopende schulden / 416
258	Overlopende passiva / 417
260	De verwerking van resultaten op intercompany-transacties in de jaarrekening / 419
§ 260.0	Definities / 419
§ 260.1	Inleiding op de verwerking van resultaten op intercompany-transacties in de jaarrekening / 419
§ 260.2	De verwerking van resultaten op intercompany-transacties in de geconsolideerde jaarrekening / 422
§ 260.3	De verwerking van resultaten op intercompany-transacties in de enkelvoudige jaarrekening / 426
Bijlage	Voorbeelden van de verwerking van resultaten op intercompany-transacties / 430
265	Overzicht van het totaalresultaat / 433
§ 265.1	Algemeen / 433
§ 265.2	Inhoud van het overzicht van het totaalresultaat / 434
Bijlage	Voorbeelden van presentatie van het overzicht van het totaalresultaat / 436

270	De winst-en-verliesrekening / 439
§ 270.0	Definities / 439
§ 270.1	De verwerking van opbrengsten / 439
§ 270.2	Netto-omzet / 454
§ 270.3	De verwerking van lasten / 455
§ 270.4	Bijzondere baten en lasten / 456
§ 270.5	Overige detaillering van de winst-en-verliesrekening / 458
§ 270.6	Toelichting / 460
§ 270.7	Overgangsbepalingen / 461
Bijlage 1	bij paragraaf 1 De verwerking van opbrengsten / 462
Bijlage 2	bij paragraaf 1 Verwerking van verkooptransacties met terug(ver)koopovereenkomsten / 482
271	Personeelsbeloningen / 495
§ 271.0	Definities / 495
§ 271.1	Algemeen / 497
§ 271.2	Beloningen tijdens het dienstverband / 498
§ 271.3	Pensioenen / 501
§ 271.4	Vut en andere non-activiteitsregelingen / 510
§ 271.5	Ontslagvergoedingen / 511
§ 271.6	Bezoldigingen van bestuurders en commissarissen / 512
§ 271.7	Bezoldiging publieke en semipublieke sector / 515
Bijlage 1	Nadere toelichting op paragraaf 3 / 516
Bijlage 2	Nadere toelichting op de Projected Unit Credit Method / 517
Bijlage 3	Overzicht vormen van bezoldiging, die in elk geval onder de reikwijdte van artikel 2:383(c) BW vallen / 518
272	Belastingen naar de winst / 520
§ 272.0	Definities / 520
§ 272.1	Inleiding / 521
§ 272.2	Verwerking van over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare belastingen / 522
§ 272.3	Verwerking van latente belastingverplichtingen en -vorderingen / 522
§ 272.4	Waardering / 527
§ 272.5	Verwerking van over de verslagperiode verschuldigde of verrekenbare belasting en latente belasting / 529
§ 272.6	Presentatie / 531
§ 272.7	In de toelichting op te nemen gegevens / 533
§ 272.8	Belastingen binnen een fiscale eenheid / 535
273	Rentelasten / 538
§ 273.0	Definities / 538
§ 273.1	Algemeen / 538
§ 273.2	Verwerking / 539
§ 273.3	Presentatie / 542

274	Overheidssubsidies en andere vormen van overheidssteun / 543
§ 274.0	Definities / 543
§ 274.1	Inleiding / 544
Bijlage	Verwerking van om niet verkregen en gekochte emissierechten / 547
275	Op aandelen gebaseerde betalingen / 554
§ 275.0	Definities / 554
§ 275.1	Inleiding / 555
§ 275.2	Verwerking en waardering – transacties anders dan met personeel / 557
§ 275.3	Verwerking en waardering – transacties met personeel / 559
§ 275.4	Toepassing waarderingsgrondslagen / 563
§ 275.5	Presentatie en toelichting / 564
§ 275.6	Overgangsbepalingen / 566
Bijlage 1	Stroomschema / 567
Bijlage 2	Voorbeeld verwerking van op aandelen gebaseerde betalingen / 568
290	Financiële instrumenten / 574
§ 290.0	Definities / 574
§ 290.1	Inleiding / 577
§ 290.2	Toepassingsgebied / 579
§ 290.3	Wettelijke bepalingen / 581
§ 290.4	Categorieën / 582
§ 290.5	Waardering en resultaatbepaling / 583
§ 290.6	Hedge-accounting / 596
§ 290.7	Opnemen en niet langer verwerken in de balans / 611
§ 290.8	Presentatie / 612
§ 290.9	In de toelichting op te nemen gegevens / 623
§ 290.10	Overgangsbepaling / 640
Bijlage 1	Voorbeeld van de effectieve-rentemethode / 644
Bijlage 2	Voorbeeld van een samengesteld instrument / 645
Bijlage 3	Voorbeelden van hedge-accounting / 647
Bijlage 4	Voorbeeld van een embedded derivaat, uitwerking van alinea 825 en verder / 663
Bijlage 5	Voorbeelden van embedded derivaten en de noodzaak deze af te splitsen conform alinea 825 en verder / 664
292	Leasing / 667
§ 292.0	Definities / 667
§ 292.1	Inleiding / 669
§ 292.2	Leases in de jaarrekening van de lessee / 679
§ 292.3	Leases in de jaarrekening van de lessor / 683
§ 292.4	Sale and leaseback-transacties / 688
§ 292.5	Samengestelde transacties met de juridische vorm van een leaseovereenkomst / 690
§ 292.6	Overgangsbepalingen / 693
Bijlage 1	Voorbeeld verwerking van een financiële lease / 694
Bijlage 2	Voorbeeld verwerking van een sale en financiële leaseback / 698

Bijlage 3	Sale and leaseback-transacties die leiden tot een operationele lease / 701
Bijlage 4	Samengestelde transacties met de juridische vorm van een leaseovereenkomst / 706
Afdeling 3	TOELICHTING / 709
300	Functie en indeling / 711
305	Vrijstellingen voor groepsmaatschappijen / 715
§ 305.1	Vrijstelling ten aanzien van de inrichting van de enkelvoudige winst-en-verliesrekening van een moedermaatschappij / 715
§ 305.2	Vrijstelling ten aanzien van een jaarrekening van een tot een groep behorende rechtspersoon / 715
315	Vrijstellingen voor middelgrote rechtspersonen / 718
§ 315.1	Indeling naar grootte / 718
§ 315.2	Vrijstellingen / 720
Bijlage 1	Wettelijke inrichtings- en publicatievoorschriften voor middelgrote rechtspersonen / 721
Bijlage 2	Vrijstellingen van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving / 729
Bijlage 3	Modellen voor middelgrote rechtspersonen / 734
330	Verbonden partijen / 739
§ 330.0	Definities / 739
§ 330.1	Inleiding / 739
§ 330.2	Presentatie en toelichting / 740
340	Winst per aandeel / 742
§ 340.0	Definities / 742
§ 340.1	Inleiding / 742
§ 340.2	Berekening van de winst per aandeel / 742
§ 340.3	Aanpassing vergelijkende cijfers / 747
§ 340.4	Presentatie / 748
§ 340.5	Toelichting / 748
Bijlage	Rekenvoorbeelden / 749
345	Beëindiging van bedrijfsactiviteiten / 755
§ 345.0	Definities / 755
§ 345.1	Algemeen / 755
§ 345.2	Begripsbepaling / 755
§ 345.3	In de toelichting op te nemen gegevens / 758
§ 345.4	Presentatie en toelichting / 759
Bijlage	Voorbeeld verwerking afstoten segment / 761

350	Gesegmenteerde informatie / 764
§ 350.1	Inleiding / 764
§ 350.2	Wettelijk te geven informatie over netto-omzet / 764
§ 350.3	Aanvullende gesegmenteerde informatie / 765
Bijlage	Keuzestructuur samenstelling te rapporteren segmenten / 769
360	Het kasstroomoverzicht / 770
§ 360.0	Definities / 770
§ 360.1	Algemeen / 770
§ 360.2	Inhoud van het kasstroomoverzicht / 771
§ 360.3	Toelichting op het kasstroomoverzicht / 775
Bijlage	Voorbeeld van een kasstroomoverzicht / 777
390	Overige in de toelichting op te nemen informatie / 788
§ 390.1	Informatie over dienstverlening uit hoofde van concessie / 788
§ 390.2	Niet in de balans opgenomen regelingen / 789
§ 390.3	Vermelding accountantshonoraria / 790
394	Tussentijdse berichten / 793
§ 394.0	Definities / 793
§ 394.1	Inleiding / 793
§ 394.2	Wettelijke bepalingen / 793
§ 394.3	Vorm en inhoud van een tussentijds bericht / 794
§ 394.4	De verwerking en waardering van posten in een tussentijds bericht / 796
§ 394.5	Halfjaarlijks bestuursverslag / 798
§ 394.6	Verklaring inzake halfjaarlijkse financiële verslaggeving / 798
Bijlage	Nadere illustratie van wat wordt gepresenteerd door een rechtspersoon die halfjaarlijks respectievelijk per kwartaal rapporteert / 799
396	Openbaarmaking / 800
398	Accountantsonderzoek / 804
Afdeling 4	BESTUURSVERSLAG, OVERIGE GEGEVENS EN OVERIGE INFORMATIE / 809
400	Bestuursverslag / 811
§ 400.0	Doel en opbouw van dit hoofdstuk / 811
§ 400.1	Voorschriften geldend voor middelgrote en grote rechtspersonen / 812
§ 400.2	Aanvullende voorschriften voor grote rechtspersonen / 821
§ 400.3	Aanvullende voorschriften voor (bepaalde) organisatie van openbaar belang (OOB) / 825
§ 400.4	Aanvullende voorschriften op basis van beursgenoteerd zijn van aandelen of andere effecten / 827
Bijlage	Overzicht inhoud bestuursverslag / 837

404	Bezoldigingsverslag en remuneratierapport / 849
§ 404.1	Algemeen / 849
405	Verslag raad van commissarissen / 853
§ 405.1	Algemeen / 853
410	Overige gegevens / 857
420	Winstbestemming, verwerking verlies / 859
430	Kerncijfers, kengetallen en meerjarenoverzichten / 861
Afdeling 5	COUNTRY-BY-COUNTRY-REPORTING / 863
500	Landeninformatie - rapportage van betalingen aan overheden ('country-by-country-reporting') / 865
§ 500.1	Inleiding / 865
§ 500.2	Banken en beleggingsentiteiten / 867
Afdeling 6	BIJZONDERE BEDRIJFSTAKKEN / 869
600	Banken / 871
§ 600.0	Definities / 871
§ 600.1	Inleiding / 871
§ 600.2	Balans / 876
§ 600.3	Winst-en-verliesrekening / 890
Bijlage 1	Model kasstroomoverzicht / 894
Bijlage 2	Voorbeeld overzicht van op balansdatum openstaande derivatentransacties / 896
605	Verzekeringsmaatschappijen / 897
§ 605.0	Definities / 897
§ 605.1	Inleiding / 898
§ 605.2	Beleggingen / 899
§ 605.3	Overige activa en overige passiva / 904
§ 605.4	Eigen vermogen / 905
§ 605.5	Technische voorzieningen / 909
§ 605.6	Winst-en-verliesrekening / 922
§ 605.7	Risicoparagraaf / 930
§ 605.8	Overige onderwerpen / 931
Bijlage 1	Model kasstroomoverzicht / 934
Bijlage 2	Waarderingsmogelijkheden beleggingen en verzekeringsverplichtingen / 937
Bijlage 3	Verwerking latente en discretionaire winstdelingen / 938
Bijlage 4	Voorbeeld verloopoverzichten geldend voor de voorziening verzekeringsverplichtingen / 947

Bijlage 5	Voorbeeld mutatieoverzichten geldend voor de voorziening respectievelijk reserve discretionaire winstdeling / 949
Bijlage 6	Voorbeeld schade / 950
610	Pensioenfondsen / 952
§ 610.0	Definities / 952
§ 610.1	Algemene uiteenzettingen / 952
§ 610.2	Balans / 955
§ 610.3	Staat van baten en lasten / 967
§ 610.4	Risicoparagraaf / 971
§ 610.5	Overige onderwerpen / 972
§ 610.6	Code Pensioenfondsen / 975
Bijlage 1	Voorbeeld Balans pensioenfonds / 976
Bijlage 2	Voorbeeld Staat van baten en lasten pensioenfonds / 977
Bijlage 3	Voorbeeld Kasstroomoverzicht pensioenfonds / 978
611	Premiepensioeninstellingen / 979
§ 611.0	Definities / 979
§ 611.1	Algemene uiteenzettingen / 979
§ 611.2	Balans / 980
§ 611.3	Winst-en-verliesrekening / 984
§ 611.4	Overige onderwerpen / 986
Bijlage 1	Voorbeeld Balans PPI / 988
Bijlage 2	Voorbeeld Winst-en-verliesrekening PPI / 989
615	Beleggingsentiteiten / 990
§ 615.0	Definities / 990
§ 615.1	Inleiding / 991
§ 615.2	Waardering van beleggingen en transactiekosten / 992
§ 615.3	Inrichting en presentatie van de jaarrekening / 994
§ 615.4	Toelichting / 998
§ 615.5	Aanvullende voorschriften voor het bestuursverslag / 1009
§ 615.6	Instelling voor Collectieve Belegging in Effecten (ICBE) / 1011
§ 615.7	Specifieke onderwerpen / 1012
§ 615.8	Beleggingsentiteiten uit landen met adequaat toezicht / 1015
§ 615.9	Tussentijdse berichten / 1015
Bijlage	Voorbeelden van kasstroomoverzichten / 1017
620	Coöperaties / 1020
§ 620.0	Definities / 1020
§ 620.1	Begripsbepaling / 1020
§ 620.2	Balans / 1021
§ 620.3	Exploitatier rekening / 1023
§ 620.4	Overige onderwerpen / 1023
Bijlage	Voorbeeld 1 Exploitatier rekening voor coöperaties die inkopen bij leden / 1025

Bijlage Voorbeeld 2 Exploitatierekening voor coöperaties die inkopen bij leden / 1026

630 **Commerciële stichtingen en verenigingen / 1027**

§ 630.0 Definities / 1027
 § 630.1 Algemene uiteenzetting / 1027
 § 630.2 Presentatie / 1029
 § 630.3 Toelichting / 1031
 § 630.4 Bijzondere onderwerpen / 1032

640 **Organisaties-zonder-winststreven / 1034**

§ 640.0 Definities / 1034
 § 640.1 Algemene uiteenzetting / 1034
 § 640.2 Verwerking en waardering / 1036
 § 640.3 Presentatie / 1038
 § 640.4 Toelichting / 1041
 § 640.5 Bijzondere onderwerpen / 1043
 § 640.6 Overgangsbepaling / 1048

645 **Toegelaten instellingen volkshuisvesting / 1050**

§ 645.0 Definities / 1050
 § 645.1 Algemene uiteenzettingen / 1050
 § 645.2 Verwerking en waardering / 1051
 § 645.3 Presentatie en toelichting / 1056
 § 645.4 Bijzondere onderwerpen / 1059
 § 645.5 Overgangsbepalingen / 1060

650 **Fondsenwervende organisaties / 1062**

§ 650.0 Definities / 1062
 § 650.1 Algemene uiteenzettingen / 1062
 § 650.2 Verwerking en waardering / 1063
 § 650.3 Presentatie en toelichting / 1064
 § 650.4 Bijzondere onderwerpen / 1071
 Bijlage 1 Model balans jaar t, vergelijkende cijfers jaar t-1 / 1077
 Bijlage 2 Model van baten en lasten jaar t, vergelijkende cijfers t-1 / 1078
 Bijlage 3 Model toelichting bestedingen / 1079

655 **Zorginstellingen / 1080**

§ 655.0 Definities / 1080
 § 655.1 Algemene uiteenzettingen / 1081
 § 655.2 Verwerking en waardering / 1084
 § 655.3 Presentatie / 1085
 § 655.4 Toelichting / 1087
 § 655.5 Bijzondere onderwerpen / 1089
 Bijlage 1 Modellen voor de balans, resultatenrekening en toelichting / 1094
 Bijlage 2 Tabel toepassingsgebied alinea's Rj 655 / 1099

660   Onderwijsinstellingen / 1101

- § 660.0   Definities / 1101
- § 660.1   Inleiding / 1102
- § 660.2   Verwerking en waardering / 1103
- § 660.3   Presentatie / 1104
- § 660.4   Toelichting / 1105
- § 660.5   Bijzondere onderwerpen / 1107
- § 660.6   Overgangsbepaling / 1111
- Bijlage   Modellen voor de balans, staat van baten en lasten, kasstroomoverzicht en toelichting / 1112

Afdeling 9   **BIJLAGEN / 1125**

900   Wetteksten / 1127

- § 900.1   Tekst van Titel 9 Boek 2 BW / 1129
- § 900.2   Tekst van diverse artikelen Boek 2 BW / 1169
- § 900.3   Tekst van enkele artikelen van de Handelsregisterwet 2007 / 1192
- § 900.4   Tekst van enkele artikelen van de Wet op de ondernemingsraden / 1194
- § 900.5   Tekst van enkele artikelen van de Wet op het financieel toezicht / 1197
- § 900.6   Tekst van enkele artikelen van de Wet toezicht financiële verslaggeving / 1201
- § 900.7   Definitie verbonden partijen volgens IAS 24 / 1207

910   Modellen en besluiten / 1209

- § 910.1   Besluit modellen jaarrekening / 1211
- § 910.2   Besluit actuele waarde / 1246
- § 910.3   Besluit van 13 oktober 2015 tot wijziging van het Besluit actuele waarde, het Besluit fiscale waarderingsgrondslagen, het Besluit modellen jaarrekening en enkele andere besluiten / 1257
- § 910.4   Besluit van 13 oktober 2015 tot vaststelling van de Uitvoeringswet richtlijn jaarrekening / 1267
- § 910.5   Besluit jaarrekening banken / 1268
- § 910.6   Besluit elektronische deponering handelsregister / 1277
- § 910.7   Besluit verstrekking financiële informatie aan ondernemingsraden 1985 / 1285
- § 910.8   Tekst van enkele artikelen van het Besluit toezicht financiële verslaggeving / 1296
- § 910.9   Tekst van enkele artikelen van besluit van 18 december 2007 tot wijziging van het Besluit uitvoering pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling en het Handelsregisterbesluit 2008 in verband met de Wet versterking bestuur pensioenfondsen en enige andere wijzigingen / 1298
- § 910.10   Tekst van enkele artikelen van de Woningwet, het Besluit toegelaten instellingen volkshuisvesting 2015 en de Regeling toegelaten instellingen volkshuisvesting 2015 / 1299
- § 910.11   Regeling verslaggeving WTZi en enkele artikelen Regeling Jeugdwet / 1303

- § 910.12 Regeling jaarverslaggeving onderwijs / 1308
- § 910.13 Tekst van enkele artikelen van het Besluit Gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft / 1317
- § 910.14 Tekst van enkele artikelen van de Nadere Regeling gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft / 1322
- § 910.15 Besluit uitvoering publicatieverplichtingen richtlijn kapitaalvereisten / 1323
- § 910.16 Besluit rapportage van betalingen aan overheden / 1329
- § 910.17 Besluit inhoud bestuursverslag / 1332
- § 910.18 Besluit artikel 10 Overnamerichtlijn / 1339
- § 910.19 Besluit bekendmaking niet-financiële informatie / 1340
- § 910.20 Besluit instelling auditcommissie / 1353

911 Codes en richtsnoeren / 1355

- § 911.1 Nederlandse corporate governance code / 1357
- § 911.2 Richtsnoeren inzake niet-financiële rapportage / 1387

920 Handreiking voor Maatschappelijke verslaggeving / 1409

- Inhoudsopgave / 1411
- Voorwoord / 1413
- § 920.1 Introductie / 1414
- § 920.2 Maatschappelijke verslaggeving / 1415
- § 920.3 De kwaliteit van maatschappelijke verslaggeving / 1419
- § 920.4 De inhoud van maatschappelijke verslaggeving / 1425
- § 920.5 Totstandkoming van maatschappelijke verslaggeving / 1435
- § 920.6 Presentatie / 1437

921 Handreiking voor de toepassing van IAS 19R in de Nederlandse pensioensituatie / 1441

- Inhoudsopgave / 1443
- Samenvatting / 1445
- § 921.1 Algemeen / 1448
- § 921.2 Classificatie / 1448
- § 921.3 Waardering van DB-regelingen: risicodeling en gezamenlijke financiering / 1456
- Bijlage Belangrijkste relevante bepalingen uit IAS 19R / 1464

930 Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen / 1467

- Inhoudsopgave / 1469
- Toelichting / 1471
- Voorwoord / 1472
- Inleiding / 1473
- Het doel van de jaarrekening / 1476
- Grondbeginselen / 1478
- Kwalitatieve kenmerken van jaarrekeningen / 1479
- De elementen van jaarrekeningen / 1483

Verwerking van de elementen van jaarrekeningen / 1489
Waardering van de elementen van jaarrekeningen / 1492
Vermogensbegrippen en vermogensinstandhoudingsdoelstellingen / 1493

940   **Begrippen** / 1495

REGISTERS / 1537

950   **Register wetsartikelen** / 1539

990   **Onderwerpenregister** / 1551

VOORWOORD

Status van de Raad voor de Jaarverslaggeving

In september 1981 is de Stichting voor de Jaarverslaggeving (SJ) opgericht door de volgende organisaties:

- het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO)
- het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW)
- de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)
- het Christelijk Nationaal Vakverbond in Nederland (CNV)
- de Orde Nederlands Instituut van Registeraccountants (NIVRA)¹.

In december 2001 is de Vereniging van Beleggingsanalisten (VBA) toegetreden tot het bestuur van de SJ. VBA participeert al sinds 1 januari 1986 in de RJ.

De Nederlandse Orde van Accountants-Administratieconsulenten (NOvAA)¹ neemt vanaf 1 juli 2002 deel aan het bestuur van de SJ.

Sinds 1 oktober 2002 participeert de Koninklijke Vereniging MKB-Nederland (MKB) in het bestuur van de SJ.

Eumedion is op 8 december 2006 toegetreden tot het bestuur van de SJ.

De Sociaal-Economische Raad (SER) en de NBA dragen jaarlijks financieel bij aan de SJ.

Het doel van de Stichting is in de Statuten als volgt omschreven:

1. De Stichting heeft ten doel de kwaliteit en bruikbaarheid van de externe verslaggeving, in het bijzonder van de jaarrekening, binnen Nederland door rechtspersonen en andere juridische entiteiten te bevorderen.
2. De kwaliteit van de externe verslaggeving is van belang voor gebruikers van informatie. Gebruikers omvatten huidige en potentiële beleggers, werknemers, geldschieters, leveranciers en andere handelscrediteuren, cliënten, toezichthouders, overheden en hun instellingen alsmede het publiek.
3. De Stichting tracht dit doel te bereiken door:
  - a. het publiceren van (ontwerp-)richtlijnen en stellige uitspraken en aanbevelingen inzake externe verslaggeving;
  - b. het gevraagd of ongevraagd adviseren van de overheid en van andere regelgevende instanties aangaande voorschriften inzake externe verslaggeving;
  - c. te participeren in internationale organisaties die zich bezig houden met het bevorderen van de kwaliteit van of het ontwikkelen van standaarden ten behoeve van de externe verslaggeving.

---

1. Per 1 januari 2013 zijn NIVRA en NOvAA opgegaan in de Nederlandse Beroepsorganisatie voor Accountants (NBA).

Als orgaan van de Stichting is ingesteld de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) die bij uitsluiting van het bestuur belast is met het opstellen en het publiceren van de in de doelomschrijving genoemde stellige uitspraken, aanbevelingen en adviezen.

De RJ is samengesteld uit representanten van organisaties representatief voor de categorie van verschaffers, de gebruikers en de controleurs van informatie verschaft in de externe verslaggeving, in het bijzonder in de jaarrekening van rechtspersonen of ander juridische entiteiten. De benoeming van de leden van de RJ geschiedt door het bestuur op voordracht van een benoemingscommissie. De onafhankelijke voorzitter van de RJ wordt eveneens benoemd door het bestuur van de Stichting voor de Jaarverslaggeving.

Het tripartiete overlegorgaan als voorloper van de Raad voor de Jaarverslaggeving

De werkzaamheden van de Raad voor de Jaarverslaggeving zijn de voortzetting van die van het Tripartiete Overlegorgaan (TO), waarvan de geschiedenis tot het eind van de zestiger jaren teruggaat.

In de Wet op de Jaarrekening van Ondernemingen, waarvan het Ontwerp op 13 mei 1968 bij de Staten-Generaal werd ingediend, is bepaald dat de grondslagen waarop de waardering van de activa en de passiva en de bepaling van het resultaat berusten, moeten voldoen aan normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd. Blijkens de Memorie van Toelichting op dat Ontwerp verwachtte de minister van Justitie dat het georganiseerd bedrijfsleven, tezamen met de organisatie der accountants, de in het maatschappelijk verkeer gehanteerde grondslagen van waardering en winstberekening zou inventariseren en toetsen. Bij deze toetsingsarbeid zouden bedrijfsleven en accountants zich moeten laten leiden door hetgeen naar hun oordeel in het huidig bestel in het maatschappelijk verkeer en ter voldoening aan de eisen van (thans) artikel 2:362 BW als aanvaardbaar kan worden beschouwd. De minister verwachtte dat de hieruit voortvloeiende publicaties omtrent aanvaardbare grondslagen in een duidelijke behoefte van de ondernemingsbesturen zouden voorzien en mede ter oriëntatie van de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam zouden kunnen dienen wanneer een geschil ter zake aan haar oordeel zou worden voorgelegd.

Na het in werking treden van de Wet in 1970 is de door de minister geuite verwachting gerealiseerd door de instelling, in 1971, van het Tripartiete Overlegorgaan (TO), waarin de Commissies Jaarverslaggeving van de organisaties van werkgevers, werknemers en accountants tot in 1982 hebben samengewerkt. Nadien is de arbeid van het TO door de Raad voor de Jaarverslaggeving voortgezet.

Taak van de Raad voor de Jaarverslaggeving

Sinds het tot stand komen van de wettelijke regeling voor jaarrekeningen in 1970 wordt aan de daarin toegepaste grondslagen van waardering en resultaatbepaling de eis gesteld dat deze voldoen aan normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd. In de Aanpassingswet Vierde EEG-richtlijn (Wet aanpassing van de wetgeving aan de vierde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht) is deze verwijzing naar aanvaardbare normen verruimd en betrokken op het geheel van de jaarrekening. Evenals het TO beschouwt de RJ het als zijn taak om aan deze normen inhoud te geven. Blijkens de Memorie van Toelichting bij het in september 1980 ingediende Wetsontwerp Aanpassing Vierde EEG-richtlijn wordt deze taakopvatting alsook de wijze waarop daaraan uitvoering is gegeven, door de minister van Justitie van grote

betekenis geacht. Met deze taakopvatting beoogt de RJ richting te geven aan de jaarverslaggeving in Nederland. Dit oogmerk wordt geconcretiseerd door het opstellen en publiceren van Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.

De uitvoering van de taak van de RJ

Voortgaande op de door het TO ingeslagen weg worden door de RJ voor nieuwe onderwerpen eerst ontwerp-Richtlijnen gepubliceerd. De daarop ontvangen commentaren worden bestudeerd en overwogen. Op basis daarvan worden de ontwerpen zo nodig herzien en vervolgens als Richtlijnen gepubliceerd.

Met deze werkwijze streeft de RJ ernaar de ervaringen en de inzichten van de verschaffers, de gebruikers en de controleurs van jaarrekeningen in de voorbereiding van Richtlijnen zoveel mogelijk te betrekken. De opvattingen omtrent de eisen die aan inhoud en vorm van de in de jaarrekening op te nemen informatie zijn te stellen, evolueren. Daarom gaat de RJ ervan uit dat ook de gepubliceerde Richtlijnen aan deze evolutie moeten worden aangepast. De RJ neemt daarom ook graag kennis van reacties en commentaren, waartoe het hanteren van de Richtlijnen aanleiding geeft. Deze worden in overweging genomen en zo nodig worden de Richtlijnen aangepast of gewijzigd.

De inhoud en de betekenis van de ontwerp-Richtlijnen en de Richtlijnen

De RJ streeft ernaar zodanig inhoud te geven aan de (ontwerp-)Richtlijnen dat daarin een antwoord kan worden gevonden op de meeste zich in de praktijk voordoende vragen. Dit wordt gerealiseerd door voor de behandelde onderwerpen uit te gaan van de wettelijke regeling voor jaarrekening en bestuursverslag.

Verder worden de uitspraken van de Ondernemingskamer en de Hoge Raad in de Richtlijnen verwerkt, voor zover deze naar het oordeel van de RJ geacht kunnen worden een algemeen karakter te dragen. Ook de door de IASB uitgebrachte standaarden dragen bij aan de verdere ontwikkeling van de regelgeving inzake externe verslaggeving in Nederland. Kritisch wordt gezien of deze internationale regelgeving voor de middelgrote en grote rechtspersonen, waarvoor Titel 9 Boek 2 BW op grond van de eerste volzin van artikel 2:360 BW geldt, van toepassing zou moeten zijn, alvorens de standaarden in de (ontwerp-)Richtlijnen worden verwerkt.

Aldus vertrouwt de RJ erop de regels en normen voor jaarverslaggeving overzichtelijk en toegankelijk te maken voor verschaffers, gebruikers en controleurs van jaarverslaggeving. Voor zover het gaat om wettelijke voorschriften zijn deze als zodanig aangeduid. Door verder in de Richtlijnen onderscheid te maken tussen stellige uitspraken (vet gedrukt) en aanbevelingen beoogt de RJ de betekenis van de Richtlijnen voor de praktijk van de jaarverslaggeving te nuanceren. Dit houdt in dat aan de in vet gedrukte tekst weergegeven stellige uitspraken een extra gewicht is toe te kennen. De RJ pretendeert niet dat de stellige uitspraken in de (definitieve) Richtlijnen bindende kracht hebben zoals de voorschriften van de wet. Het is uiteraard in laatste instantie de rechter, die in elk aan zijn oordeel onderworpen geding zal bepalen welke normen voor de desbetreffende jaarrekeningen in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd. Dit impliceert de eigen verantwoordelijkheid van de verslaggevende onderneming voor haar jaarrekening. De Richtlijnen en in het bijzonder de daarin opgenomen stellige uitspraken dragen in het algemeen bij aan het door de wet verlangde inzicht in vermogen en resultaat. Dit houdt in dat verwacht mag worden dat van stellige uitspraken slechts zal worden afgeweken, indien daarvoor goede gronden zijn. De RJ gaat er verder van uit dat ook de aanbevelingen, als-

mede in zekere mate de ontwerp-Richtlijnen steun en richting aan de praktijk van de verslaggeving zullen geven. De hiervoor beschreven betekenis van de Richtlijnen wordt bevestigd in uitspraken van de Ondernemingskamer en de Hoge Raad.

De bundel Richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Zowel de Richtlijnen als de ontwerp-Richtlijnen zijn gebaseerd op de geldende wettelijke regeling, zoals voornamelijk vervat in Titel 9 Boek 2 BW. De Richtlijnen zijn opgesteld op basis van gepubliceerde ontwerp-Richtlijnen, waarbij uiteraard ook de reacties op deze publicaties zijn betrokken.

Deze bundel Richtlijnen is van toepassing voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2022. De RJ houdt zich voortdurend aanbevolen voor reacties en commentaren. De uiterlijke datum waarop deze met betrekking tot ontwerp-Richtlijnen bij voorkeur worden ontvangen, is bij elke editie aangegeven.

Samenstelling Raad voor de Jaarverslaggeving

De Raad voor de Jaarverslaggeving bestond tijdens het samenstellen van de RJ-bundel 2021 uit de volgende personen:

Voorzitter

drs. G.M. van Santen RA

Leden

drs. H.P. van Arkel RA
J. Bakker RB RA
prof. dr. C. Camfferman RA
M. Hartman RA
prof. dr. mr. J.B.S. Hijink
drs. G.J. Jordaan RA
drs. H.F.H. van de Meerendonk RA
drs. J.A.R. Ousen RA RBA
mevr. drs. C.L. Suurland RA

Secretariaat

mr. dr. C.J.A. van Geffen
mevr. M. Eggenkamp-Klingers
mevr. B. Franzen

vaktechnisch secretaris
algemeen secretaris
stafmedewerker

Waarnemers

Ministerie van Veiligheid en Justitie, Directie Wetgeving:

mevr. mr. drs. N. Hagemans

Ministerie van Financiën:

mevr. drs. O.G.M. Nijenhuis

Autoriteit Financiële Markten (AFM):

drs. J.M. Wouterson RA

Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA):

drs. D. Manschot RA

VNO-NCW/MKB-Nederland:

mr.dr. E.V.A. Eijkelenboom

CFA Society NL VBA

drs. H.T. Haanappel

Samenstelling vaktechnische Staf

De vaktechnische Staf heeft als belangrijkste taken het voorbereiden van (ontwerp-) Richtlijnen voor de jaarverslaggeving en interpretaties daarvan en het voorbereiden van commentaren op ontwerpen van International Financial Reporting Standards (IFRS) en van de European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG).

De vaktechnische Staf bestond tijdens het samenstellen van de RJ-bundel 2021 uit de volgende personen:

mevr. T. van den Vlekkert-Zevenbergen RA MSc, voorzitter	KPMG
J.W. Stam RA Msc	BakerTilly
dr. B. Kamp RA	BDO
mevr. drs. I. van Sloun RA	Mazars
D.C.A. Stolker RA MSc	EY
J.W.M. Roelse RA Msc	Deloitte
J.F.G. Tuithof RA MSc	PwC

ondersteuning door RJ-secretariaat:

mr. dr. C.J.A. van Geffen	vaktechnisch secretaris
B. Franzen	stafmedewerker

De RJ is de vaktechnische Staf voor deze bijdrage zeer erkentelijk. De RJ dankt ook de RJ-werkgroepen en de vele anderen die met hun arbeid en hun adviezen de werkzaamheden van de RJ steunen.

Amsterdam, juli 2021

Raad voor de Jaarverslaggeving

Gerard van Santen
voorzitter

TEN GELEIDE BIJ EDITIE 2021

Algemeen

Voor u ligt de nieuwe editie van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor grote en middelgrote rechtspersonen. Editie 2021 is van toepassing voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2022. Voor ontwerp-Richtlijnen die in deze editie definitief zijn geworden, geldt eveneens de ingangsdatum 1 januari 2022, tenzij anders is aangegeven. Eerdere toepassing wordt aanbevolen, tenzij in de Richtlijn anders is vermeld (zie ook Richtlijn 100 Inleiding, alinea 206).

Leeswijzer

In de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving wordt onderscheid gemaakt tussen (vet gedrukte) stellige uitspraken en aanbevelingen. Dit houdt in dat aan de in vetgedrukte tekst weergegeven stellige uitspraken een extra gewicht is toe te kennen.

Ter verduidelijking van het onderscheid tussen ontwerp-Richtlijnen en (definitieve) Richtlijnen zijn de alinea's met de status van ontwerp-Richtlijn herkenbaar aan de opmaak van de alinea-nummers in diapositief (wit tegen zwarte achtergrond).

Een verticale streep is in de kantlijn toegevoegd bij de alinea's die ten opzichte van de jaar-editie 2020 inhoudelijk zijn gewijzigd. Indien hoofdstukken of paragrafen met de status van ontwerp-Richtlijn in de vorige editie zijn omgezet in definitieve Richtlijnen, is tevens een verticale streep gezet, ongeacht of de tekst in de Richtlijn afwijkt van die in de ontwerp-Richtlijn. Indien geen verticale streep is geplaatst, betreft het geen nieuwe en/of inhoudelijk gewijzigde alinea.

De wetteksten opgenomen in deze bundel zijn gebaseerd op de stand van zaken per 1 juli 2021.

Wijzigingen in editie 2021

In dit Ten geleide worden de belangrijkste wijzigingen toegelicht die in deze editie zijn doorgevoerd. Deze toelichting is gestructureerd naar drie soorten wijzigingen. Alvorens in te gaan op de wijzigingen volgt nu eerst een korte toelichting op de algemene achtergrond van de drie soorten wijzigingen:

A. Verwerking RJ-Uitingen in deze bundel

RJ-Uitingen zijn wijzigingen in de Richtlijnen, welke na publicatie in de eerstvolgende jaar-editie van de Richtlijnen zijn opgenomen. De RJ-Uitingen worden gepubliceerd op de RJ-website. Na opname in de bundel hebben de RJ-Uitingen geen zelfstandige betekenis meer.

Het uitbrengen van een RJ-Uiting is bedoeld ter verduidelijking of interpretatie van bestaande Richtlijnen dan wel voor wijzigingen daarvan. De RJ beoogt hiermee adequaat te kunnen reageren op vragen vanuit het maatschappelijk verkeer.

In deze bundel zijn alle van toepassing zijnde RJ-Uitingen verwerkt, namelijk de RJ-Uitingen 2020-12, 2020-14 tot en met 2021-1, 2021-3 tot en met 2021-5, 2021-7 tot en met 2021-12, met inachtneming van eventueel binnengekomen commentaar.

De wijzigingen per hoofdstuk worden nader uiteengezet in *B. Wijzigingen per hoofdstuk*. In *C. Overige aanpassingen* worden andere aanpassingen uiteengezet.

Benadrukt wordt dat enkele RJ-Uitingen niet zijn verwerkt in deze bundel, omdat deze geen invloed hebben (gehad) op de inhoud van deze bundel omdat deze bijvoorbeeld nadere uitleg bevatten. Dit betreffen:

RJ-Uiting 2020-13: 'Verslaggeving tegemoetkoming NOW-regeling'.

RJ-Uiting 2021-2: 'Geen wijzigingen in de Richtlijnen uit hoofde van de IBOR-reform'.

RJ-Uiting 2021-6: 'Impact Covid-19 en sectorspecifieke compensatieregelingen op de jaarverslaggeving 2020 van zorginstellingen'.

B. Wijzigingen per hoofdstuk

Algemeen

Een wijziging in een alinea of nieuwe alinea in een Richtlijn (hoofdstuk) kan eerst als ontwerp-Richtlijn worden gepubliceerd. In principe worden deze ontwerp-Richtlijnen in de eerstvolgende bundel omgezet in definitieve Richtlijnen. Daarbij worden alle eventueel binnengekomen commentaren meegenomen bij de verwerking en/of afwerking. De in deze jaareditie in Richtlijnen omgezette ontwerp-Richtlijnen zijn van toepassing voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2022.

In deze jaareditie zijn vier ontwerp-alinea's opgenomen: het betreft in hoofdstuk 212 'Materiële vaste activa' ontwerp-alinea's 212.303, 212.703, 212.808 en in hoofdstuk 216 'Fusies en overname' ontwerp-alinea 216.409.

Richtlijn 100 Inleiding

In januari 2021 is RJ-Uiting 2021-1 'Verduidelijking toepassing combinatie 3 in de enkelvoudige jaarrekening en waardering vastgoed voor eigen gebruik in enkelvoudige jaarrekening moedermaatschappij' gepubliceerd, waarbij de aanpassingen met name betrekking hebben op het verduidelijken van de toepassing van combinatie 3 in de enkelvoudige jaarrekening. Beoogd is om de toepassing van combinatie 3 meer conceptueel uit te werken.

Artikel 2:362 lid 8 BW staat toe om de geconsolideerde jaarrekening op te stellen op basis van IFRS in combinatie met de enkelvoudige jaarrekening op basis van Titel 9 Boek 2 BW, waarbij de waarderingsgrondslagen worden toegepast die de rechtspersoon ook in de geconsolideerde jaarrekening heeft toegepast (combinatie 3). In hoofdstuk 100 'Inleiding', paragraaf 1 'Toepassing Richtlijnen en IFRS in de geconsolideerde en/of enkelvoudige jaarrekening' zijn de bepalingen inzake combinatie 3 opgenomen.

Het algemene principe is verduidelijkt dat het eigen vermogen volgens de enkelvoudige jaarrekening in beginsel gelijk is aan het eigen vermogen volgens de geconsolideerde jaarrekening (alinea 100.107). Bij de waardering van een geconsolideerde deelneming in de enkelvoudige jaarrekening volgens de vermogensmutatiemethode wordt de deelneming beschouwd als een samenstel van activa en passiva en niet als een ondeelbaar actief.

Dit betekent dat bij het bepalen van de waardering van activa en passiva (inclusief geconsolideerde deelnemingen) in de enkelvoudige jaarrekening, dezelfde waarderingsgrondslagen en daaruit voortvloeiende waarderingsgrondslagen van de (onderliggende) activa en passiva worden gehanteerd, zoals deze zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening. Hierdoor worden dezelfde boekwaarden van alle onderliggende activa en passiva zoals opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening ook gehanteerd in de enkelvoudige jaarrekening. De IFRS-standaarden worden derhalve niet opnieuw zelfstandig toegepast in de enkelvoudige jaarrekening. Dat geldt ook voor de post geconsolideerde deelnemingen. Door deze te beschouwen als een samenstel van activa en passiva, worden de boekwaarden van de onderliggende (netto) activa en passiva onder toepassing van de vermogensmutatiemethode op dezelfde basis bepaald zoals deze ook (afzonderlijk) zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

Hieruit vloeit voort dat transacties en / of balansposities tussen de moedermaatschappij en haar geconsolideerde deelneming, waarbij sprake is van een 100%-belang, in beginsel niet leiden tot verschillen tussen het eigen vermogen volgens de geconsolideerde jaarrekening en het eigen vermogen volgens de enkelvoudige jaarrekening (verwerking vindt plaats in overeenstemming met de uitgangspunten van hoofdstuk 260 'De verwerking van resultaten op intercompany-transacties in de jaarrekening'). Voorbeelden hiervan zijn nader uiteengezet in een bijlage bij het hoofdstuk.

Overigens betekent dit niet dat er geen verschillen kunnen bestaan tussen het eigen vermogen en het resultaat volgens de geconsolideerde jaarrekening en de enkelvoudige jaarrekening (alinea 100.108). Deze verschillen kunnen ontstaan vanuit het perspectief van de enkelvoudige jaarrekening in specifieke situaties, zoals transactie en / of balansposities tussen de moedermaatschappij en haar geconsolideerde deelneming, waarbij geen sprake is van een 100%-belang (alinea 100.109) (verwerking vindt plaats in overeenstemming met alinea's 260.301 tot en met 260.308 van hoofdstuk 260) of als sprake is van een geconsolideerde deelneming met een negatief eigen vermogen (alinea 100.110). De aard van deze verschillen onder combinatie 3 is niet anders dan onder combinatie 1. Met andere woorden, deze verschillen ontstaan ook onder combinatie 1 en worden niet veroorzaakt door de toepassing van IFRS-waarderingsgrondslagen onder combinatie 3.

Daarnaast is verduidelijkt dat naast de presentatie- en toelichtingsvereisten van Titel 9 Boek 2 BW tevens de presentatie- en toelichtingsbepalingen uit de Richtlijnen gevolgd moeten worden (alinea 100.111). Tenslotte zijn enkele redactionele aanpassingen doorgevoerd.

In de nieuwe alinea 100.112 is de verwerkingswijze voor 'niet-geconsolideerde deelnemingen' in de enkelvoudige jaarrekening opgenomen toegevoegd. Hiermee wordt het onderscheid tussen de verwerking van eliminaties van geconsolideerde en niet-geconsolideerde deelnemingen verduidelijkt.

Overigens benadrukt de RJ dat door deze verduidelijkingen inzake de enkelvoudige jaarrekening geen interpretatie wordt gegeven over de toepassing van IFRS in de geconsolideerde jaarrekening (onder combinaties 3 en 4) of de enkelvoudige jaarrekening (onder combinatie 4).

Richtlijn 122 Prijsgrondslagen voor vreemde valuta

In oktober 2020 is de RJ-Uiting 2020-14 'Overgangsbepaling in RJ 122 'Prijsgrondslagen voor vreemde valuta' gepubliceerd, waarmee een verduidelijking is doorgevoerd in de overgangsbepaling in alinea 122.602. De overgangsbepaling houdt verband met het vervallen van een optie in alinea 122.310. Voorheen was het mogelijk om de omrekening van goodwill en elke aanpassing naar de reële waarde van de boekwaarden van andere activa en passiva van een bedrijfsuitoefening in het buitenland tegen de slotkoers of tegen wisselkoers op het moment van de transactie te verwerken. Vanaf boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2020 is deze optie beperkt tot de goodwill. De aanpassingen naar de reële waarde van de boekwaarden van de andere activa en passiva wordt omgerekend tegen de slotkoers op balansdatum. Deze aanpassing geldt derhalve voor de omrekening tegen de slotkoers van de gehele boekwaarde van een actief of passief van een bedrijfsuitoefening in het buitenland. In de overgangsbepaling is reeds in de RJ-bundel jaareditie 2020 geregeld dat, in afwijking van hoofdstuk 140 'Stelselwijzigingen', de stelselwijziging als gevolg van het vervallen van deze optie prospectief verwerkt mag worden.

In de overgangsbepaling is verduidelijkt dat voor deze specifieke situatie met een prospectieve verwerking bedoeld wordt dat het omrekenen van de aanpassingen naar de reële waarde van de boekwaarden van andere activa en passiva tegen slotkoers uitsluitend wordt toegepast op overnames die plaatsvinden in verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2020.

Richtlijn 150 Fouterstel en Richtlijn 140 Stelselwijzigingen

Met een voorbeeld in een bijlage bij hoofdstuk 150 'Fouterstel' is verduidelijkt hoe de effecten van fouterstel kunnen worden gepresenteerd in het mutatieoverzicht van het eigen vermogen op basis van alinea's 150.202 en 150.205. De verwerking van het cumulatieve effect in het eigen vermogen aan het begin van het boekjaar is noodzakelijk omdat de jaarrekeningen van voorgaande boekjaren niet worden aangepast. Het aangepaste beginvermogen is het uitgangspunt voor de bepaling van het resultaat over het boekjaar. De vergelijkende cijfers worden echter wel aangepast, zowel in de balans en winst-en-verliesrekening (alinea 150.205) als in het mutatieoverzicht van het eigen vermogen (alinea 240.237 van hoofdstuk 240 'Eigen vermogen'). In deze vergelijkende cijfers wordt het cumulatieve effect toegerekend aan het eigen vermogen aan het begin van het voorgaande boekjaar, respectievelijk het resultaat over het voorgaande boekjaar conform alinea 150.205.

In alinea 140.208 van hoofdstuk 140 'Stelselwijzigingen' wordt verwezen naar het voorbeeld in de bijlage van hoofdstuk 150 'Fouterstel'. Dit voorbeeld geldt mutatis mutandis ook voor de wijze waarop de effecten van een stelselwijziging kunnen worden gepresenteerd in het mutatieoverzicht van het eigen vermogen op basis van alinea 140.208 en 140.211.

Richtlijn 160 Gebeurtenissen na balansdatum

In alinea 160.206 van hoofdstuk 160 'Gebeurtenissen na balansdatum' is opgenomen dat gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum, niet in de jaarrekening worden verwerkt, tenzij de continuïteitsveronderstelling vervalt en voor de jaarrekening de liquidatiegrondslagen van toepassing worden. In deze alinea is nu verduidelijkt dat de jaarrekening in dat geval wordt aangepast

ongeacht of de ontwikkelingen na balansdatum bekend zijn geworden in de periode tot aan het opmaken van de jaarrekening (periode a) of in de periode tussen het opmaken en het vaststellen van de jaarrekening (periode b), zoals eerder aangegeven in RJ-Uiting 2020-5 'Impact coronavirus op de jaarverslaggeving 2019'. Bijlage 1 bij hoofdstuk 160 en alinea 102 van hoofdstuk 170 'Discontinuïteit en ernstige onzekerheid over continuïteit' zijn overeenkomstig aangepast.

Inzake gebeurtenissen na balansdatum die nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum zijn twee aanpassingen gemaakt. Alinea 160.202 is verder in lijn gebracht met artikel 2:362 lid 6 BW. Daarnaast is in alinea 160.402 verduidelijkt dat indien dergelijke gebeurtenissen blijken in periode b, de toelichting alleen behoeft te worden geactualiseerd voor zover dat onontbeerlijk is voor het inzicht. De RJ benadrukt dat met deze aanpassingen geen inhoudelijke wijziging wordt beoogd.

Hoofdstuk 160 gaat niet in op de verdere wijze waarop (juridisch) invulling wordt gegeven aan de verwerking en/of toelichting in de jaarrekening als gevolg van gebeurtenissen die zich voordoen in periode b, zoals de vraag of dergelijke wijzigingen worden verwerkt in de opgemaakte jaarrekening of in een nieuw op te maken jaarrekening.

Richtlijn 212 Materiële vaste activa

Alinea 212.303 van hoofdstuk 212 'Materiële vaste activa' bepaalt dat opbrengsten uit de verkoop van geproduceerd materiaal, zolang het actief niet op zijn plaats en in de staat is gebracht voor het beoogd gebruik, in mindering worden gebracht op de kostprijs van het actief. Een door de IASB uitgebrachte wijziging met betrekking tot materiële vaste activa (Amendments to IAS 16 Property, Plant and Equipment – Proceeds before intended use) verplicht echter om deze opbrengsten in de winst-en-verliesrekening te verwerken. In navolging van deze wijziging in IAS 16 is besloten om deze verwerkingsmethode als alternatieve verwerkingsmethode mogelijk te maken en daarvoor is alinea 212.303 aangepast. Op deze wijze beoogt de RJ te faciliteren dat een rechtspersoon die op basis van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving de jaarrekening opmaakt aansluiting kan houden met mogelijke andere rapportages die op basis van IFRS worden opgesteld (bijvoorbeeld voor groepsdoel-einden).

Indien gebruik wordt gemaakt van deze alternatieve verwerkingsmethode worden de opbrengsten en de bijbehorende kosten van geproduceerd materiaal zolang het actief niet op zijn plaats en in de staat is gebracht voor het beoogd gebruik, alsmede de posten in de winst-en-verliesrekening waarin deze bedragen zijn opgenomen, in de toelichting vermeld (alinea 212.703 sub g). Daarnaast wordt de stelselwijziging, overeenkomstig de overgangsbepaling in IAS 16, bij de overgang naar de alternatieve verwerkingsmethode verwerkt volgens de overgangsbepaling in alinea 212.808.

Richtlijn 213 Vastgoedbeleggingen

In januari 2021 is RJ-Uiting 2021-1 'Verduidelijking toepassing combinatie 3 in de enkelvoudige jaarrekening en waardering vastgoed voor eigen gebruik in enkelvoudige jaarrekening moedermaatschappij' gepubliceerd.

In alinea 213.113 van hoofdstuk 213 'Vastgoedbeleggingen' is de situatie beschreven van een rechtspersoon die een onroerende zaak in eigendom heeft en deze ter beschikking stelt aan en gebruikt wordt door de moedermaatschappij of een andere groepsmaatschappij. Deze onroerende zaak is geen vastgoedbelegging in de geconsolideerde jaarrekening die beide rechtspersonen omvat, omdat de onroerende zaak gezien vanuit het perspectief

van de groep als geheel voor eigen gebruik is bestemd. Daarbij is beschreven dat de onroerende zaak in de enkelvoudige jaarrekening van de rechtspersoon wordt aangemerkt als vastgoedbelegging. Deze alinea gaat niet specifiek in op de waardering van de betreffende geconsolideerde deelneming in de enkelvoudige jaarrekening van de moedermaatschappij bij toepassing van de vermogensmutatiemethode.

Aangepast is dat bij toepassing van de vermogensmutatiemethode de onroerende zaak gehouden door de dochtermaatschappij wordt geclassificeerd als vastgoed voor eigen gebruik, zoals ook is gehanteerd ten behoeve van de geconsolideerde jaarrekening. Door deze wijze van waardering zullen geen verschillen ontstaan tussen het eigen vermogen volgens de geconsolideerde jaarrekening en het eigen vermogen volgens de enkelvoudige jaarrekening van de moedermaatschappij, waardoor dit aansluit bij het algemene principe zoals uiteengezet in RJ 100 'Inleiding', paragraaf 1 'Toepassing Richtlijnen en IFRS in de geconsolideerde en/of enkelvoudige jaarrekening'.

Daarnaast ging de bepaling niet specifiek in op de situatie waarbij het betreffende vastgoed wordt gehouden door de moedermaatschappij en dit vastgoed ter beschikking wordt gesteld aan een geconsolideerde deelneming voor eigen gebruik. Aangepast is dat de onroerende zaak in de enkelvoudige jaarrekening van de moedermaatschappij eveneens wordt geclassificeerd als vastgoed voor eigen gebruik.

Richtlijn 214 Financiële vaste activa

In januari 2021 is RJ-Uiting 2021-1 'Verduidelijking toepassing combinatie 3 in de enkelvoudige jaarrekening en waardering vastgoed voor eigen gebruik in enkelvoudige jaarrekening moedermaatschappij' gepubliceerd.

In de alinea's 214.312 tot en met 214.312b van hoofdstuk 214 'Financiële vaste activa' zijn bepalingen opgenomen met betrekking tot combinatie 3. Er zijn redactionele aanpassingen doorgevoerd in de titel van deze subparagraaf en tevens is een bepaling (alinea 214.338a) toegevoegd consistent met de aanpassing in hoofdstuk 213 'Vastgoedbeleggingen' met betrekking tot het toepassen van de vermogensmutatiemethode.

Richtlijn 216 Fusies en overnames

In ontwerp-alinea 216.409 van hoofdstuk 216 'Fusies en overname' wordt voorgesteld om te verduidelijken dat bij toepassing van de 'pooling of interest' methode informatie wordt verstrekt met betrekking tot de bedragen van activa en passiva aan het begin van het boekjaar, alsmede resultaten met betrekking tot het vergelijkend boekjaar. Aanbevolen wordt om deze bedragen eveneens te vermelden op de fusiedatum respectievelijk voor de periode tussen het begin van het boekjaar en de fusiedatum.

Richtlijn 221 Onderhanden projecten

In juni 2021 is RJ-Uiting 2021-10 'Ontwerp-alinea's met betrekking tot de verantwoording van verlieslatende contracten' gepubliceerd. Deze alinea's zijn in juli 2021 definitief geworden. In alinea 221.323 van hoofdstuk 221 'Onderhanden projecten' is verwezen naar de gewijzigde alinea 252.405 van hoofdstuk 252 'Voorzieningen, niet in de balans opgenomen verplichtingen en niet in de balans opgenomen activa'. Als gevolg hiervan is alinea 221.313 over verlieslatende contracten nu ook van toepassing op verlieslatende projecten. Daarbij is aangegeven dat projectkosten als invulling gelden van de kosten voor het voldoen aan de verplichtingen van een contract. Aanvullend is in alinea 221.206 de verwijzing naar het opnemen van een redelijk deel van de indirecte of algemene kosten vervallen, om-

dat de alinea's 212.206 tot en met 212.210 voldoende ruimte bieden om indirecte kosten met betrekking tot projectactiviteiten te verwerken als projectkosten.

Richtlijn 221 Onderhanden projecten en Richtlijn 270 De winst-en-verliesrekening

De RJ heeft geconstateerd dat in de praktijk behoefte is aan nadere guidance over de manier waarop opbrengsten worden verantwoord onder de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. In de analyse hoe de RJ het beste aan deze behoefte tegemoet kan komen heeft de RJ de bepalingen in IFRS 15 'Revenue from Contracts with Customers' meegenomen. Na uitgebreide analyse heeft de RJ geconcludeerd dat het volledig overnemen van de bepalingen van IFRS 15 in de richtlijnen niet wenselijk is vanwege de doelgroep van de richtlijnen in combinatie met de daarmee samenhangende implementatiekosten. Derhalve had de RJ reeds besloten tot het doorvoeren van specifieke wijzigingen in de richtlijnen voor opbrengstverantwoording en deze aan te vullen met nadere uitleg en voorbeelden.

In november 2019 is RJ-Uiting 2019-15 'Ontwerprichtlijnen voor de verslaggeving van opbrengsten' gepubliceerd en naar aanleiding hiervan organiseerde de RJ een openbare bijeenkomst op 15 januari 2020. De tijdens deze bijeenkomst geuite commentaren en het daarna schriftelijk ontvangen commentaar op de ontwerprichtlijnen zijn door de RJ in behandeling genomen en beoordeeld. In december 2020 is vervolgens RJ-Uiting 2020-15 gepubliceerd. Dit project heeft geleid tot wijzigingen in hoofdstuk 270 'De winst-en-verliesrekening' en hoofdstuk 221 'Onderhanden projecten' (en van hoofdstuk B13 'Winst-en-verliesrekening' en paragraaf B5.3 'Onderhanden projecten' in de RJk-bundel).

De keuze van de RJ om zoveel als mogelijk de richtlijnen in stand te houden en deze aan te vullen met meer specifieke guidance en voorbeelden, maakt het inzichtelijk wat de precieze wijzigingen zijn. Om de implementatie van de wijzigingen die mogelijk voortkomen uit de aangepaste guidance te vereenvoudigen, staat de RJ toe dat de wijzigingen die toezien op de verwerking van opbrengsten alleen hoeven te worden toegepast op overeenkomsten aangegaan of gewijzigd op of na het begin van het boekjaar waarin deze wijzigingen voor het eerst worden toegepast (prospectief).

De RJ benadrukt dat bij de interpretatie van de richtlijnen de bepalingen van IFRS 15, inclusief nadere guidance voor de toepassing van IFRS 15, niet leidend zijn. De RJ faciliteert sinds de implementatie van IFRS 15 in 2018 dat rechtspersonen die de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving toepassen, voor de verslaggeving van opbrengsten en gerelateerde kosten optioneel IFRS 15 integraal kunnen toepassen. Deze faciliteit blijft onveranderd van toepassing (zie onder andere alinea 101a van RJ 270).

De wijzigingen zijn van kracht voor verslagjaren die aanvangen op of na 1 januari 2022. Eerdere toepassing is toegestaan. Onderstaand zijn de doorgevoerde wijzigingen nader toegelicht. Tevens is een tabel opgenomen met een overzicht van de in de RJ-bundel doorgevoerde wijzigingen.

Het identificeren van de in een overeenkomst opgenomen prestatieverplichtingen (alinea 109 van hoofdstuk 270 en alinea 112 van hoofdstuk 221)

De richtlijnen vereisten reeds dat in bepaalde gevallen de criteria voor de verwerking van opbrengsten moesten worden toegepast op afzonderlijk te identificeren componenten

van een transactie (aangeduid als prestatieverplichtingen), teneinde de economische realiteit weer te geven. Deze bepaling was algemeen van aard. De RJ constateert dat in de praktijk verschillend met deze alinea werd omgegaan en heeft derhalve richtlijnen opgenomen voor het identificeren van prestatieverplichtingen. Met deze richtlijnen beoogt de RJ de verslaggeving van overeenkomsten met afzonderlijk te identificeren prestatieverplichtingen meer in lijn te brengen met de economische realiteit.

Garanties

(alinea 109b van hoofdstuk 270 en alinea 113 van hoofdstuk 221)

De richtlijnen bevatten voorheen geen specifieke bepalingen voor de verwerking van garanties. In de richtlijnen is nu opgenomen in welke situatie een verstrekte garantie kan classificeren als een afzonderlijke prestatieverplichting en wanneer dat niet het geval is. Een verstrekte garantie is een afzonderlijke prestatieverplichting als de garantie (of een deel van de garantie) inhoudt dat de afnemer een dienst ontvangt in aanvulling op de garantie dat het product voldoet aan de overeengekomen specificaties. Een reguliere garantie die is bedoeld om de afnemer de zekerheid te bieden dat een geleverd goed aan de overeengekomen specificaties voldoet, kwalificeert niet als een afzonderlijke prestatieverplichting. Als de bij een transactie verstrekte garantie een afzonderlijke prestatieverplichting betreft, wordt het deel van de transactieprijs toegerekend aan deze prestatieverplichting verantwoord als uitgestelde opbrengst. Als daarvan niet sprake is, worden de te verwachten garantiekosten als een garantievoorziening opgenomen in overstemming met alinea 408 van hoofdstuk 252.

Variabele vergoedingen

(alinea 106a van hoofdstuk 270 en alinea 202a van hoofdstuk 221)

In de richtlijnen waren geen specifieke bepalingen opgenomen voor de verwerking van variabele vergoedingen als de omvang ervan betrouwbaar kan worden bepaald. In de richtlijnen is nu opgenomen dat de omvang van een te verwerken variabele vergoeding wordt bepaald door een schatting te maken. De rechtspersoon past hierbij voorzichtigheid toe. De toepassing van voorzichtigheid heeft als doel om ervoor te zorgen dat er alleen opbrengsten worden verwerkt waarvan de kans klein is dat ze later teruggenomen moeten worden.

De RJ benadrukt dat de schattingsonzekerheid ten aanzien van een variabele vergoeding zodanig hoog kan zijn dat het bedrag van de totale opbrengst en het resultaat niet op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald. Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn bij een overeenkomst waarbij alleen een vergoeding verschuldigd is indien een bepaald resultaat wordt behaald ('no cure no pay'). Indien een overeenkomst bestaat uit een vaste en een variabele vergoeding kan de omvang van de vaste vergoeding zodanig hoog zijn dat het bedrag van de totale opbrengst en het resultaat wel op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald ondanks de onzekerheid over de hoogte van de variabele vergoeding. De RJ heeft in bijlage 1 bij paragraaf 1 van hoofdstuk 270 twee voorbeelden opgenomen ter illustratie van de impact van schattingsonzekerheid ten aanzien van variabele vergoedingen (onder 25 Variabele vergoedingen).

Voor onderhanden projecten in opdracht van derden geldt een vergelijkbare bepaling. Indien de vergoeding voor de prestaties volledig of deels variabel is, wordt de mate van onzekerheid meegenomen bij de beoordeling of de totale projectopbrengsten op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald als onderdeel van de beoordeling of het resultaat van een onderhanden project op betrouwbare wijze kan worden ingeschat (alinea 307

van hoofdstuk 221). Indien het resultaat van het onderhanden project niet op betrouwbare wijze kan worden ingeschat, wordt geen winst toegerekend (door toepassing van alinea 314 van hoofdstuk 221).

Het toerekenen van de in een overeenkomst opgenomen transactieprijs aan de in de overeenkomst opgenomen prestatieverplichtingen

(alinea 109c van hoofdstuk 270 en alinea 112 van hoofdstuk 221)

De richtlijnen bevatten voorheen geen specifieke bepalingen voor de toerekening van de transactieprijs in een overeenkomst aan de afzonderlijk te verwerken componenten (geïdentificeerde prestatieverplichtingen) binnen een overeenkomst. In de richtlijnen is nu opgenomen dat deze toerekening naar rato van de waarde van de prestatieverplichtingen plaatsvindt. De rechtspersoon kan deze toerekening baseren op de zelfstandige verkoopprijs per prestatieverplichting. De zelfstandige verkoopprijs is de prijs die de rechtspersoon in rekening zou brengen als de goederen of diensten afzonderlijk zouden worden verkocht. Als alternatief kan de rechtspersoon de reële waarde hanteren in plaats van de zelfstandige verkoopprijs.

Belangrijke financieringscomponent

(alinea 107 van hoofdstuk 270 en alinea 202b van hoofdstuk 221)

In de richtlijnen werd alleen ingegaan op de situatie dat een afnemer financiering ontvangt van de rechtspersoon. In de richtlijnen wordt nu ook ingegaan op door de rechtspersoon ontvangen voorfinanciering. Als een overeenkomst een belangrijke financieringscomponent bevat, wordt de transactieprijs aangepast voor de effecten van de tijdswaarde van geld. Een financieringscomponent mag in ieder geval als onbelangrijk worden aangemerkt als ten tijde van het afsluiten van een overeenkomst de rechtspersoon verwacht dat de periode tussen het moment waarop hij een toegezegd goed of een toegezegde dienst aan de afnemer overdraagt en het moment waarop de afnemer voor dat goed of die dienst betaalt maximaal één jaar is.

Optreden voor eigen rekening (als principaal) of voor derden (als agent)

(alinea 105b van hoofdstuk 270 en alinea 114 van hoofdstuk 221)

De richtlijnen bevatten reeds indicatoren om vast te stellen of de rechtspersoon voor eigen rekening bedragen ontvangt (als principaal) of voor derden (als agent). In de richtlijnen is toegevoegd dat ook de zeggenschap over de te leveren goederen en diensten direct voorafgaande aan de levering een indicator is voor het voor eigen rekening ontvangen van bedragen.

Opbrengsten uit licenties

(alinea's 123 tot en met 126 van hoofdstuk 270)

De richtlijnen bepaalden dat royalty's volgens het toerekeningsbeginsel in overeenstemming met de inhoud van de overeenkomst worden verwerkt. Gegeven de algemene aard van deze bepaling heeft de RJ meer specifieke richtlijnen opgenomen voor de verwerking van opbrengsten uit licenties van intellectuele eigendom. In die richtlijnen is nu opgenomen dat voor de verwerking bepalend is of de licentie de verkoop van een goed of het verlenen van een dienst betreft. Hierbij neemt de rechtspersoon in aanmerking of de aard van de licentie eruit bestaat:

- a. een recht te verlenen om gebruik te maken van het intellectuele eigendom van de rechtspersoon zoals dat bestaat op het moment waarop de licentie wordt verleend.

Dat betekent dat de rechtspersoon geen belangrijke verplichting heeft om het intellectuele eigendom in stand te houden of te verbeteren. De opbrengsten uit de licentie worden dan verwerkt als de verkoop van een goed; of

- b. een recht te verlenen om toegang te hebben tot het intellectuele eigendom van de rechtspersoon zoals dat tijdens de hele duur van de licentie bestaat. Dat betekent dat de rechtspersoon een belangrijke verplichting heeft om het intellectuele eigendom in stand te houden of te verbeteren. De opbrengsten uit de licentie worden dan verwerkt als het verlenen van een dienst.

In aanvulling hierop heeft de RJ in de richtlijnen opgenomen dat in geval van opbrengsten uit licenties op basis van gerealiseerde verkopen of gebruik, opbrengsten pas worden verwerkt wanneer de verkoop door de afnemer plaatsvindt of naarmate het gebruik door de afnemer plaatsvindt, rekening houdend met de mate waarin de prestatieverplichting is vervuld.

Wijzigingen van overeenkomsten

(alinea's 129 en 130 van hoofdstuk 270 en alinea 205 van hoofdstuk 221)

De richtlijnen bevatten voorheen geen bepalingen met betrekking tot de verwerking van wijzigingen van verkoopovereenkomsten, waaronder overeengekomen onderhanden projecten. De RJ heeft nu richtlijnen opgenomen hoe dergelijke wijzigingen worden verwerkt. De richtlijnen hebben als doel dat een wijziging van een bestaande overeenkomst wordt verwerkt conform de economische realiteit van die wijziging. Afhankelijk van de aard van een wijziging van een bestaande overeenkomst, vindt verwerking van de wijziging plaats als:

- een afzonderlijke overeenkomst in aanvulling op de bestaande overeenkomst;
- een beëindiging van de bestaande overeenkomst en het afsluiten van een nieuwe overeenkomst (waarin de nog niet verrichte prestatieverplichtingen van de beëindigde overeenkomst worden opgenomen); of als
- een wijziging van de bestaande overeenkomst.

Vergoedingen aan afnemers van goederen en diensten

(alinea 108 van hoofdstuk 270)

In de richtlijnen was opgenomen dat de te verwerken opbrengst wordt bepaald na aftrek van eventuele bij verkoop verleende kortingen of omzetbonussen. Niet was bepaald in welke situaties een aan afnemers van goederen en diensten verstrekte vergoeding als een vermindering van de opbrengsten wordt verwerkt. In de richtlijnen is nu opgenomen dat dergelijke vergoedingen in mindering worden gebracht op de opbrengsten, tenzij de betaling aan een afnemer plaatsvindt in ruil voor een te onderscheiden goed of dienst. De RJ wil hiermee voorkomen dat de gepresenteerde opbrengsten te hoog worden weergegeven in situaties dat tegelijkertijd met het overeenkomen van te leveren goederen afspraken worden gemaakt over vergoedingen aan een afnemer inzake niet te onderscheiden goederen en diensten. Een voorbeeld hiervan betreft een door de rechtspersoon aan de afnemer verstrekte vergoeding die de afnemer verplicht een door de rechtspersoon verkocht product op een bepaalde plaats in het schap van de winkel op te nemen.

Opties van afnemers op bijkomende goederen of diensten

(alinea 109a van hoofdstuk 270)

De richtlijnen bevatten reeds specifieke bepalingen inzake loyaliteitsprogramma's. In de richtlijnen is nu opgenomen dat als een rechtspersoon een optie aan een afnemer verleent